

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**INFORMÁCIÓS ÉS INFOKOMMUNIKÁCIÓS
TECHNOLÓGIÁK HASZNÁLATÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSEI AZ
AGRÁRGAZDASÁGBAN**

Szabóné Berta Olga

Témavezető:

Dr. habil Juhász Csilla

egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

Doktori Iskola

Debrecen, 2019

1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK BEMUTATÁSA

Témaválasztásom az egyetemi szakdolgozatig nyúlik vissza, ekkor kezdtem el foglalkozni az integrált vállalatirányítási rendszerekkel, amikor egy adott kereskedelmi vállalat vállalatirányítási rendszerét, annak bevezetését és működését vizsgáltam. A kutatási téma kiválasztásakor nagyon hamar világossá vált, hogy átfogó elemzés gyakran készült integrált vállalatirányítási rendszerek használatával kapcsolatban, azonban egy-egy szektor vizsgálatával jóval kevesebbet foglalkoztak az elemzések. PhD munkámban kérdőíves kutatás segítségével gyűjtöttem adatokat, információkat az agrárgazdaság informatikai vizsgálatához, elemzéséhez.

A kutatás fontosabb célkitűzései

Napjainkban a médiában, az oktatásban, és a konferenciákon megkerülhetetlen téma a digitalizáció. Az informatika szerves része életünknek.

Kiemelt szerephez jutnak a gazdaságban, a gazdálkodásban azok a vállalkozások, akik tudnak, akarnak haladni a korrallal, és képesek hatékonyan, valamint eredményesen használni az új technológiák adta lehetőségeket. A terület vizsgálata érdekében több kutatási célt fogalmaztam meg, melyek az alábbiak:

1. Megvizsgálni a vállalkozás vezetőjének, illetve tulajdonosának attitűdjét és vezetői beállítottságát, valamint a kor, nem és iskolai végzettség befolyását a vállalkozás IKT¹ használatára.
2. Megvizsgálni azt, hogy a szervezet formájának van-e hatása a vállalkozás informatikai eszközökkel való ellátottságára.
3. Elemezni a vállalkozás diverzifikáltságát, ennek hatását a vállalkozásra, a digitális eszközök használatára.
4. Értékelni azt, hogy a vállalkozás mérete, területi elhelyezkedése, a gazdálkodás eredményessége (mérleg és eredménykimutatás adatok) hat-e a vállalkozás digitális és informatikai rendszerének használatára.

¹ Információs és kommunikációs eszközök

Vizsgálataimba a kettős könyvvézetésű mezőgazdasági vállalkozásokat vontam be. Azért döntöttem ezek mellett a szervezetek mellett, mert az alapsokaság olyan nagy az agráriumban, hogy ilyen sok gazdálkodó szervezet megkeresésére nem lett volna sem anyagi, sem időbeli lehetőségem. Így célzottan igyekeztem a gazdálkodó szervezeteket megvizsgálni és reprezentatív kutatással az eredményeim tágabb felhasználását biztosítani. A célkitűzéseim alapján hat hipotézist fogalmaztam meg a magyar kettős könyvvézetésű mezőgazdasági vállalkozások digitalizációjával kapcsolatban:

H1: Az integrált belső számítógépes rendszer használata és a vállalkozás vezetőjének, tulajdonosának személyes demográfiai jellemzői, mint a kora, a neme és az iskolai végzettsége között összefüggés van. Feltételezhető, hogy a fiatalabb és magasabb végzettségű vezetők, tulajdonosok inkább alkalmazzák az IKT technológiát munkájuk során.

H2: Feltételeztem, hogy a vállalkozás jogi működési formája is befolyásolja az integrált információs rendszer használatát.

H3: Abból indultam ki, hogy azok a mezőgazdasági szervezetek használnak integrált vállalati informatikai rendszereket Magyarországon, amelyek tevékenysége a diverzifikáltság irányába mutat, akik szerteágazóbb és összetettebb tevékenységet folytatnak.

H4: Feltételezem, hogy a vállalkozás árbevételének és mérleg szerinti eredményének mértéke, valamint a magasabb foglalkoztatotti létszám (azaz a szervezet nagysága) befolyással van a mezőgazdasági vállalkozások esetében is az integrált vállalati információs rendszer használatára.

H5: A vállalkozások a tőlük esetleg független, területi fejlettségi tényezők befolyása miatt is lemaradhatnak a digitalizáció magasabb fokozatairól. Ez alapján feltételeztem, hogy azok a vállalkozások, melyek integrált vállalatirányítási rendszert használnak, gyakrabban származnak Magyarország fejlettebb régióiból, vagyis Nyugat-Magyarországról és Pest megyéből.

H6: Feltételeztem, hogy azok a vállalkozások, melyek használnak vállalatirányítási rendszert, kevésbé hajlamosak a támogatásoktól függő magatartásra. Kevésbé várják egy felsőbb hatalomtól, például az államtól vagy az Európai Uniótól a segítséget, hogy eredményesen működtessék a vállalkozásukat, vagy növekedést tudjanak elérni.

2. A MINTA ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

Kutatómunkám során primer és szekunder kutatást egyaránt végeztem, ugyanakkor kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmaztam az eredményesség érdekében.

2.1. Kérdőíves vizsgálat agrárvállalkozók körében

Egy ágazaton belüli szereplők vizsgálatát a külső és belső környezet értékeléssel lehet leghatékonyabban végrehajtani. A kutatás első időszakában összeállítottam egy logikai modellt (1. táblázat), melynek segítségével körvonalazódtak a kutatás során felmerülő feladatok, kérdéskörök. A kutatás célrendszerét megalkotva arra a felismerésre jutottam, hogy a logikai modell segítségével egységes koncepciót kell kialakítanom a hatékony és eredményes primer vizsgálat lefolytatása érdekében.

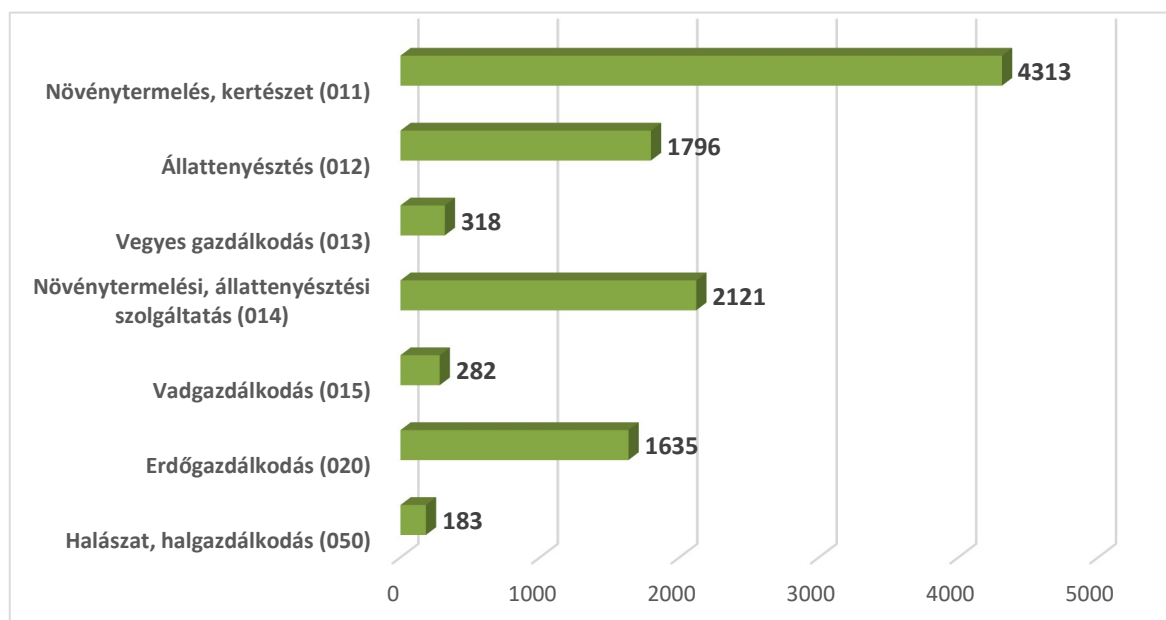
1. táblázat: A kutatás logikai modellje

<i>A vállalkozás általános jegyei, szervezet kialakulását meghatározó tényezők</i>	▪ a vállalkozás típusa, általános jegyei (méret, fő tevékenység és tevékenységi körök, székhely és tevékenység helye, szervezeti forma) ▪ a vállalkozás döntéshozójára vonatkozó demográfiai jellemzők (kor, nem, iskolai végzettség, attitűd)
<i>A vállalati információs rendszer bevezetésének, használatának feltételrendszere</i>	▪ internet és informatikai eszközök használata ▪ a vállalkozás informatikai háttere, információs rendszerének helyzete ▪ a bevezetés és a használat jellemzői, okai ▪ az információs rendszer kiválasztására ható tényezők ▪ vállalkozói attitűd a bevezetéssel kapcsolatban
<i>A vállalati információs rendszer használatának hatása a vállalkozás gazdálkodására</i>	▪ az informatikai rendszer használatából származó előnyök ▪ gazdálkodásra ható tényezők, különös tekintettel az informatikai technológiára ▪ a rendszer bevezetésének tapasztalatai a hatékonyság és gazdaságosság tekintetében
<i>A vállalati információs rendszerrel kapcsolatos tapasztalatok</i>	▪ az alkalmazott rendszer jellemző tulajdonságai ▪ interneten való megjelenéssel kapcsolatos tapasztalatok ▪ a használt rendszer fejleszthetősége, használhatósága a napi gazdálkodásban, ▪ vállalkozói attitűd a használatot követően

Forrás: Saját összeállítás Ghauri - Grønhaug (2010) nyomán

2.1.1. A vizsgálati minta kiválasztása

Vizsgálatomban egyszerű, véletlen mintavételi eljárást alkalmazva kérdeztem meg a kettős könyvvizetésű mezőgazdasági vállalkozásokat, kérdőíves felmérés segítségével. A minta kialakításánál fő motiváló tényező az volt, hogy „egyszerű véletlen mintavételt használunk homogén, véges elemszámú sokaság esetén, amikor a mintát visszatevés nélkül választjuk ki, minden lehetséges „n” elemű minta kiválasztásának azonos valószínűséget biztosítva”, ami a reprezentativitás előfeltétele (Hunyadi - Vita, 2008; p 45.). A mintavétel során csak a kettős könyvvizetésű vállalkozásokra összpontosítottam, mivel az alapsokaság jelentős nagysága nem tette lehetővé sem időben, sem pénzügyi okokból a mezőgazdasági vállalkozások teljes vizsgálatát. A mintavételhez szükséges adatbázis összeállításában az Agrárgazdasági Kutató Intézet (továbbiakban AKI) által közzé tett a kettős könyvvizetésű mezőgazdasági vállalkozásokra vonatkozóan összesített listáját használtam, mely megyei szintre lebontva tartalmazta a vállalkozásokat. Ez a lista lett az alapsokaságot biztosító adatbázisom, melyben 10648 kettős könyvvizetésű mezőgazdasági vállalkozás szerepel. Azért választottam ezt az adatbázis, mert szerepelt benne a mezőgazdasági vállalkozásokra vonatkozó és számomra fontos információ: szervezeti név, cím, telefonszám, főtevékenységi kódok, valamint éves nettó árbevétel.

2. ábra: Magyarországi mezőgazdasági vállalkozások főtevékenységi körönként (db)

Forrás: Saját szerkesztés, (AKI adatai alapján 2010); n=10648

A 2. ábrán az látható, hogy a legjelentősebb a főtevékenységként a 11 TEÁOR számú növénytermesztés, ahol 4313 gazdálkodó szervezet tartozik, illetve a növénytermesztési és

állattenyésztési szolgáltatás esetében 2121 szervezet, 1796 állattartó és 1635 erdőgazdálkodó vállalkozás sorolható, ami együttesen képezi az alapsokaságot. A mintám tevékenység alapú összetételét a részletező tevékenységlista alapján állítottam össze. Mivel a sorrend meghatározása először a területi jellemzők, másodsorban a végzett tevékenység alapján zajlott, így biztos, hogy megfelel a kiválasztott minta a reprezentativitás és a rétegzett mintavétel kritériumrendszerének. Ezen szempontok alapján összegeztem a vállalkozásokat, így vontam be közülük minden huszadikat a vizsgálatba.

A rendelkezésemre álló adatokból kiindulva kiszámítottam, hogy milyen összetételben kell szerepelniük a válaszadóknak a mintámban. Ez az összetétel biztosíthatja a vizsgálat reprezentativitását tevékenységi alapon a teljes sokaságban.

2.1.2. A kérdőív összeállítás módszertana, jellemzői

A kutatás fő vázát egy kérdőíves megkérdezés adta. A kérdőív összeállítása során segítséget jelentett egy előzetes, félig strukturált mélyinterjú, amikor felmértem 10 különböző méretű mezőgazdasági vállalkozásnál, hogy milyen főbb kérdésekre érdemes koncentrálnom a téma keretei között. A célinterjú készítés tűnt a legmegfelelőbb módszernek, annak érdekében, hogy a legpontosabb és legalaposabb felmérést tudjam előzetesen elvégezni, ami alapján össze tudom állítani a kérdőívet a kutatás teljes lefolytatásához.

A közvetlen megbeszélések és a fókuszcsoportos interjúk eredményei, tapasztalatai alapján állítottam össze a kérdőív végleges kérdéseit és az EvaSys nevű programban készítettem hozzá egy elektronikus kitöltő felületet. A célinterjúk rávilágítottak arra is, hogy ne csupán az információval való belső gazdálkodásra, hanem általános és a mai kornak megfelelő egyéb kérdésekre is fókuszáljak. Mellékletként csatoltam a kérdőívhez egy kiegészítést, melyet Gábor (2007) ajánlása alapján állítottam össze és az információtechnológiai (továbbiakban IT) rendszerek osztályozását tartalmazta, mellyel tisztáztam a területre vonatkozó kérdéskört.

A vizsgált területeket a fő kérdéscsoportok tematikája alapján építettem fel és mutatom be az eredményeket is, ezek a következők: a vállalkozás és vezetése; az információgazdálkodással kapcsolatos kérdések; a vállalkozás számítógépes rendszerére

vonatkozó kérdések, valamint a vállalkozás terveivel, kapcsolatrendszerével, a vezetéssel kapcsolatos kérdéskör. A fő kérdéscsoportok az alábbi témák köré épültek fel:

- **vállalkozás és vezetése:**
 - főbb adatok és főbb tevékenységek: gazdálkodás helye, kezdete, gazdálkodási forma,
 - méretgazdasági adatok;
 - vezetővel kapcsolatos demográfiai kérdések: kor, nem, iskolai végzettség
- **információgazdálkodással kapcsolatos kérdések:**
 - számítógép és internet használati adatok,
 - információ beszerzési források és ezek használati szokásai;
- **a vállalkozás számítógépes rendszerére vonatkozó kérdések:**
 - információs rendszerre vonatkozó kérdések,
 - informatikával kapcsolatos attitűd,
 - információs rendszerre vonatkozó stratégia,
 - meglévő rendszerre irányuló kérdések;
- **vállalkozás terveivel, kapcsolatrendszerével, a vezetéssel kapcsolatos kérdéskör:**
 - versenylőny, pályázati rendszer kihasználása,
 - kapcsolattartásra és az új technológiák alkalmazására irányuló kérdések.

A kérdőív összeállítása során törekedtem arra, hogy a legszélesebb elemzési és vizsgálati lehetőséget biztosítsák a beérkezett válaszok. Ennek megfelelően igyekeztem úgy megszerkeszteni a kérdéssort, hogy minél szélesebb körű válaszadási lehetőséget biztosítsak a válaszadók részére. Általános és demográfiai kérdések, feleletválasztásos és eldöntendő kérdések jellemzik a kérdőív kezdeti szakaszát. Az információval és információgazdálkodással kapcsolatos témakörben megjelennek a vezetői attitűdre irányuló 5 fokozatú Likert skálás kérdések, valamint az általános skálakérdések, melyek egyértelmű válaszokat tesznek lehetővé.

2.1.3. A kutatás során alkalmazott matematikai, statisztikai módszerek

A közgazdaságtan a kutatások, elemzések tudománya. A gazdasági jelenségek folyamatos, egymást meghatározó, feltételező és egymást erősen befolyásoló hatással bírnak. Az adatok elemzése során ezeknek a kapcsolatoknak és a különböző változóknak statisztikai vizsgálatát végezzük el.

Kutatásom legfontosabb célja a vállalkozások által adott információk alapján az összefüggések vizsgálata volt. Ennek érdekében statisztikai módszereket alkalmazva igyekeztem az összefüggéseket megtalálni, illetve megvizsgálni, van-e bármilyen összefüggés adott változók, válaszok között.

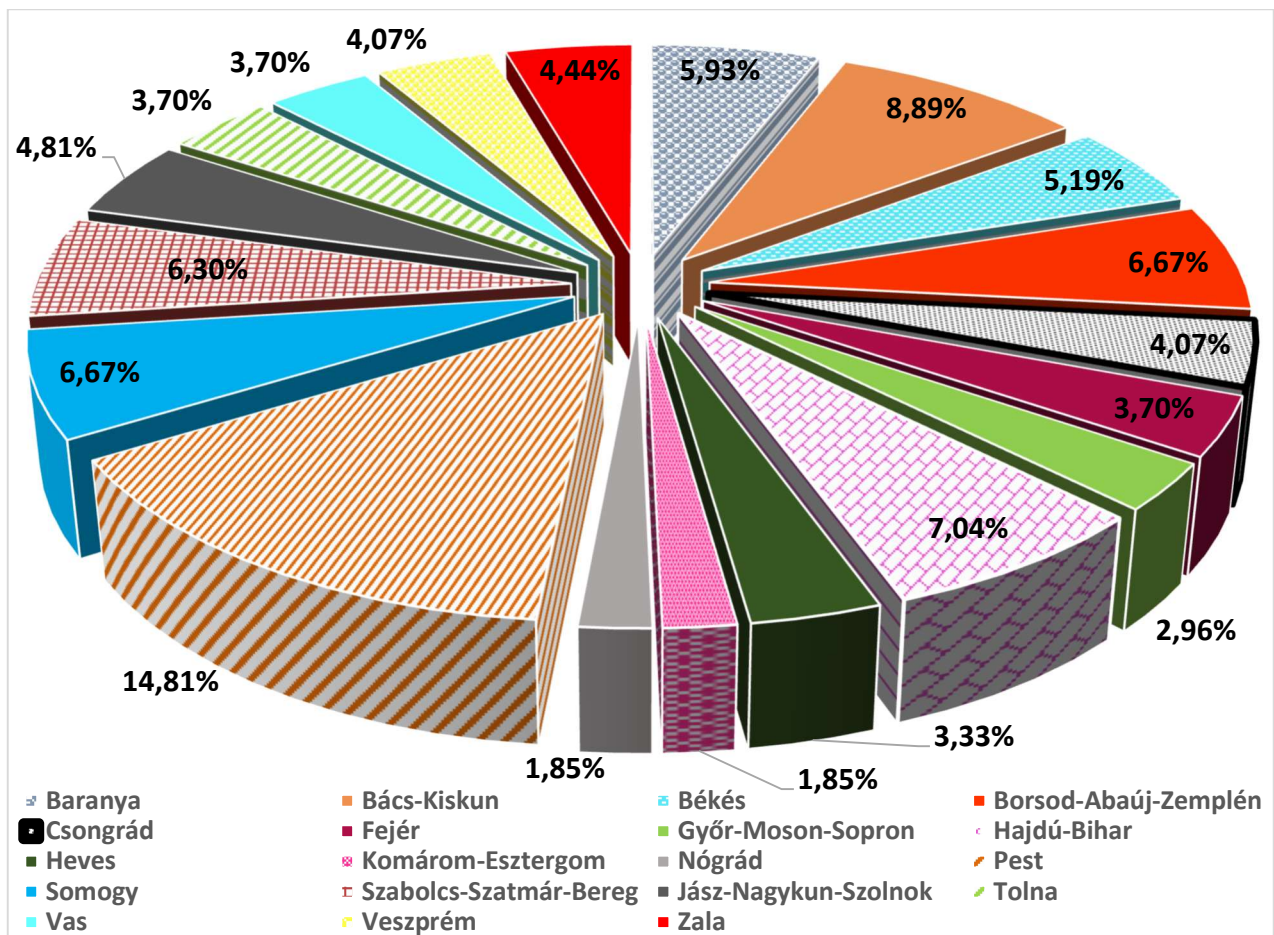
Vizsgálataim során végeztem:

- keresztábra elemzést,
- korreláció elemzést,
- variancia analízist,
- regresszió analízist,
- faktoranalízist.

A statisztikai elemzések segítségével az SPSS programban dolgoztam fel az adatbázisomat, ami tág teret engedett a széles körű és alapos statisztikai elemzéseknek. Ennek segítségével változatos lehetőségem nyílt olyan statisztikai vizsgálatok lefuttatására, melyek biztosították az adatok széleskörű elemzését.

2.2. A vizsgált minta jellemzőinek bemutatása

A minta elemszáma 270, amiből a legkorábban alapított és még ma is működő vállalkozás 1936-ban jött létre, a legfiatalabb válaszadó szervezet 2009-ben alakult meg. A mintában szereplő vállalkozások 94,6%-ának nincs állami, vagy önkormányzati tulajdonosa, míg a fennmaradó 5,4%-ban valamilyen mértékben megjelenik az állam, vagy az önkormányzat. A megkérdezettek 5,9% jelezte, hogy végez a vállalkozás Magyarországon kívül is agrártevékenységet.

3. ábra: A beérkezett kérdőívek területi megoszlása a mintában, (%)

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 3. ábrán látható, hogy a megyék közötti megoszlás aránya megfelel a kiküldött kérdőívek arányának, így a területi reprezentativitás is biztosított a válaszadók között.

A 4. ábrán a beérkezett kérdőívek alapján a mintában szereplő vállalkozások fő tevékenységi körét összesítettem, ami megfelel a kiküldött kérdőívek arányának, biztosítva a reprezentativitás második rétegét.

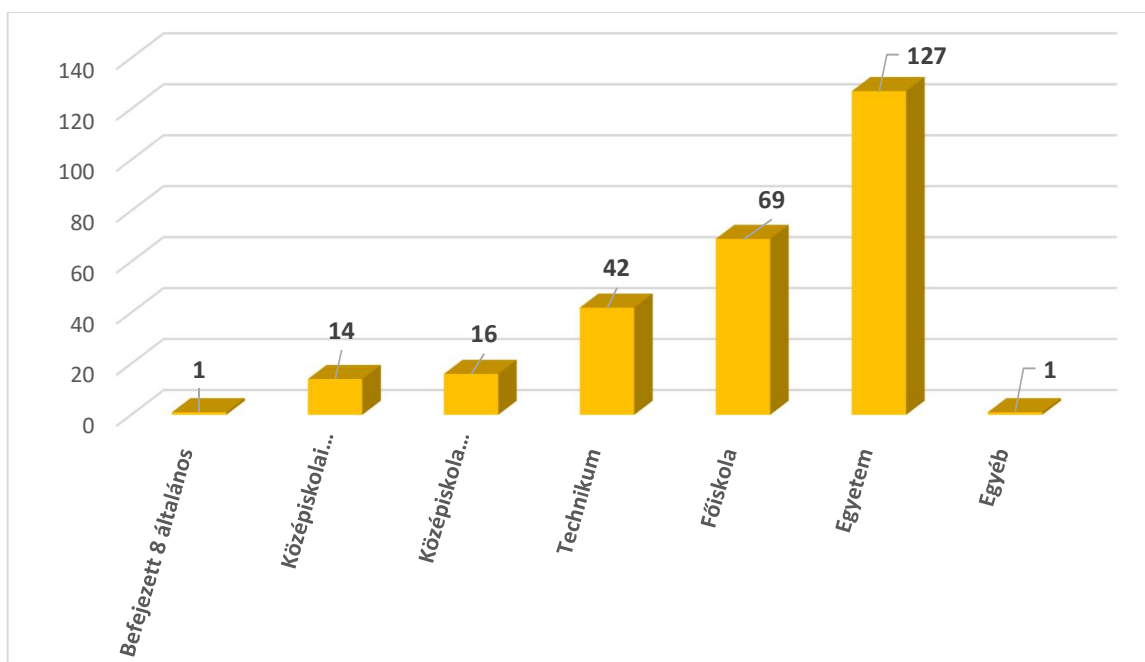
4. ábra: A beérkezett kérdőívek tevékenység szerinti megoszlása a mintában

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 4. ábrán is látható, hogy a legtöbb válaszadó a gabonafélék és egyéb máshova nem sorolt növények termelése főtevékenységnél szerepel, míg a halászat területén még az 1 százalékot sem éri el a válaszadók a teljes mintában, ugyanúgy, mint az alapsokaság esetében.

A mintát tanulmányozva elemeztem, hogyan oszlanak meg a vállalkozások, ha az éves nettó árbevételt vizsgálom meg méretkategóriánként. Ahogy a teljes sokaságban, úgy a mintában is a mikrovállalatok dominálnak. Ez a kategória 64,44 százalékot jelent a vizsgált sokaságban, míg kisvállalat 24,07 százalékot, középvállalat 10,37 százalékot tesz ki a mintán belül. Nagyvállalat 1,11% válaszadót jelentett, ami nagyon kedvező arány, tekintve, hogy ebben a méretkategóriában nagyon kevés a teljes sokaságban is az ágazati szereplő. Áttekintettem a vizsgálatom során a vállalkozás tényezőit, mint a szervezeti jellemzők, méretkategóriák. Megvizsgáltam a demográfiai jellemzőket, úgy mint a nem, kor és az iskolai végzettség.

Az .5 ábra mutatja, hogy milyen összetételű a válaszadók iskolai végzettsége a vizsgált mintában.

5. ábra: A minta összetétele a tulajdonos és vezető iskolai végzettsége szerint (fő)

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

Az 5. ábra megmutatja, hogy a mintában 196 fő rendelkezik felsőfokú végzettséggel, míg a 270 válaszadóból 74 vezető vagy tulajdonos középfokú vagy annál alacsonyabb végzettségű. A minta nemek szerinti bontása alapján kijelenthető, hogy a férfi vezetők dominálnak ebben az ágazatban, hiszen mindössze öt női vezető volt a válaszadók között, míg 37,2 százalékban férfiak, 60,9 százalékban nemek szerinti közös vezetés valósult meg (azaz férfiak és nők együttesen), melynek oka a részvénytársasági és szövetkezeti formában keresendő.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

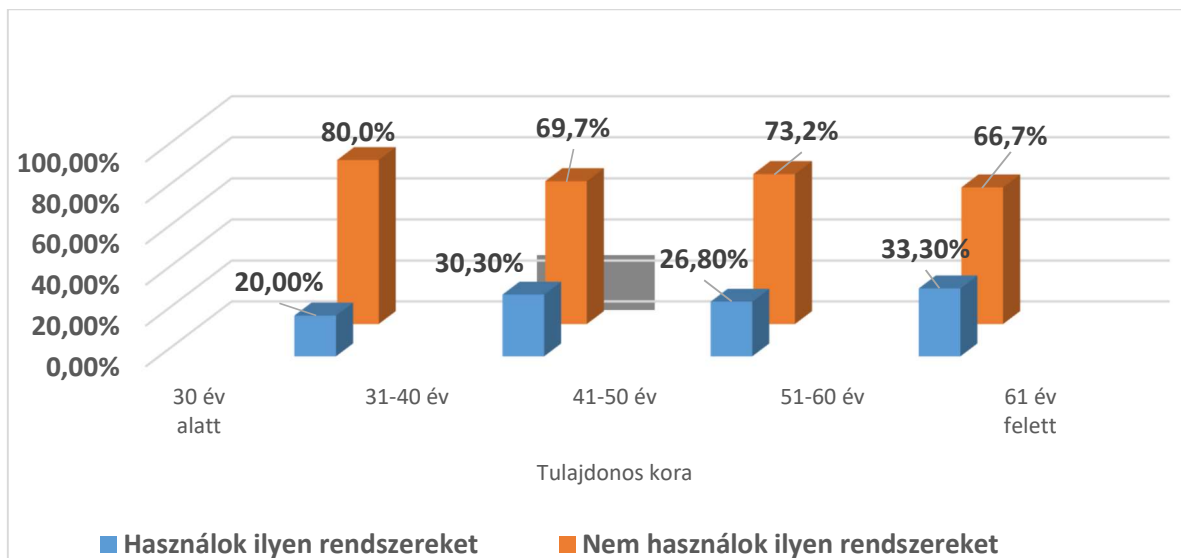
A vizsgált területeket a fő kérdéscsoportok tematikája alapján építettem fel, úgy mutatom be az eredményeket is, ezek a következők: a vállalkozás és vezetése; az információgazdálkodással kapcsolatos kérdések; a vállalkozás számítógépes rendszerére vonatkozó kérdések, valamint a vállalkozás terveivel, kapcsolatrendszerével, a vezetéssel kapcsolatos kérdéskör.

A vállalkozások informatikai és infokommunikációs eszköz használatával kapcsolatban, a kutatási hipotézisekre alapozva az alábbi megállapításokat teszem:

H1: Feltételeztem, hogy a vállalkozások döntéshozói jelentős befolyással bírnak a szervezetük digitalizációjára. Ebből a szempontból vizsgáltam meg, mi a legfontosabb befolyásoló tényező a gazdálkodó szervezet döntéshozóinak demográfiai jellemzői és a digitalizáció közötti kapcsolatban. A feltételezéseimből kutatásaim alapján bebizonyosodott, hogy az iskolai végzettség és a vállalkozás digitalizáltsága, integrált rendszer használata között erős kapcsolat áll fenn. A hipotézisem ezen része beigazolódott. Kutatási eredményeim alapján elmondható, hogy a digitalizációhoz vezető út előtt sok akadály áll. A gazdálkodók jelentős részénél megjelenik már a csírája az informatikai tudás alkalmazásának, de szigetszerűen. Sok esetben inkább alkalmazottak, szerződéses vállalkozók végzik el ezt a munkát, míg a vezetők, a menedzsment, a tulajdonosok a háttérből tudják csak figyelni az eseményeket.

A demográfiai adatok közül az egyik legfontosabb szerepet játszó tényező, a gazdálkodók iskolázottsága. Minél magasabb végzettségű a gazdálkodó, annál inkább használ informatikai rendszereket, digitális technikákat. Annál fontosabb számára, hogy naprakész legyen és ezt a stratégiaiilag fontos területet kiaknázza a vállalkozása működtetésénél.

A 6. ábrán látható, hogy a másik demográfiai tényező, a kor nem mutat jelentős eltérést az integrált informatikai rendszer használatának vizsgálatakor. Az analízis során keresztábra elemzést alkalmaztam minden résztényező, vagyis a kor, nem és az iskolai végzettség összevetésekor. Fontosnak tartom, hogy bár az életkor nem jelent meg statisztikailag igazolhatóan jelentős befolyásoló tényezőként, de hatása lehet mégis a vállalkozók digitális hozzáállására.

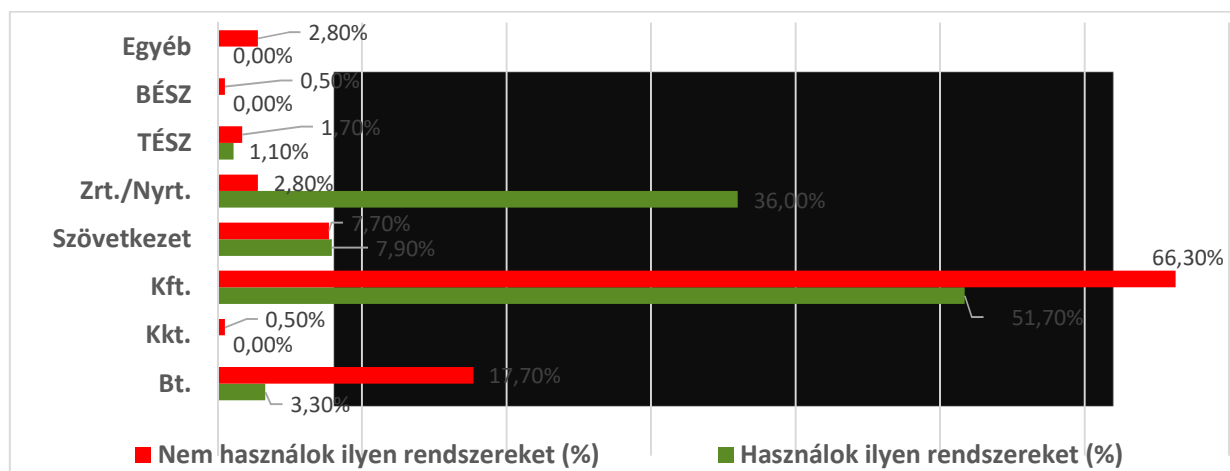

6. ábra: A tulajdonos kora és a számítógépes információs rendszer használat összevetése keresztábra elemzés alapján

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

Az elemzésem során bebizonyosodott, hogy sem a nem, sem a kor nem jelent statisztikailag igazolható befolyásoló tényezőt, míg az iskolai végzettség és az integrált informatikai rendszerek használata között tézisként megfogalmazható szoros, szignifikáns kapcsolatot találtam.

H2: Azt feltételeztem, hogy a szervezet működésének jogi formája és az információ technológia használata között összefüggés van. Azon vállalkozások, melyek összetett, integrált rendszert használnak a működésük során is összetettebb és bonyolultabb szervezeti struktúrával bírnak, így egy jogilag szerteágazóbb és sokrétűbb szervezeti formában tevékenykednek, mint egyszerűbb, funkcionális szervezeti formával bíró vállalkozások.

7. ábra A vállalkozások gazdálkodási forma szerinti keresztábra elemzése

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 7. ábrán látható, hogy a vállalkozások, melyek nagyobb, összetettebb szervezeti és jogi formával bírnak, nagyobb mértékben használnak integrált informatikai rendszereket a működésük során. Kiemelkedik ebben a részvénytársaság, melynél 36 százalék használ és mindössze 2,8 százalék nem használ a vállalkozás működtetéséhez, irányításához informatikai rendszereket.

Megerősítést nyert a vizsgálat során, hogy a szervezeti jogi forma statisztikailag igazolható befolyásoló tényezőt jelent.

H3: Úgy véltem, hogy a gazdálkodó szervezetek tevékenységének összetettsége és maga a tevékenység jellege is befolyásolja, hogy használ-e integrált rendszereket a vállalkozás a működése során.

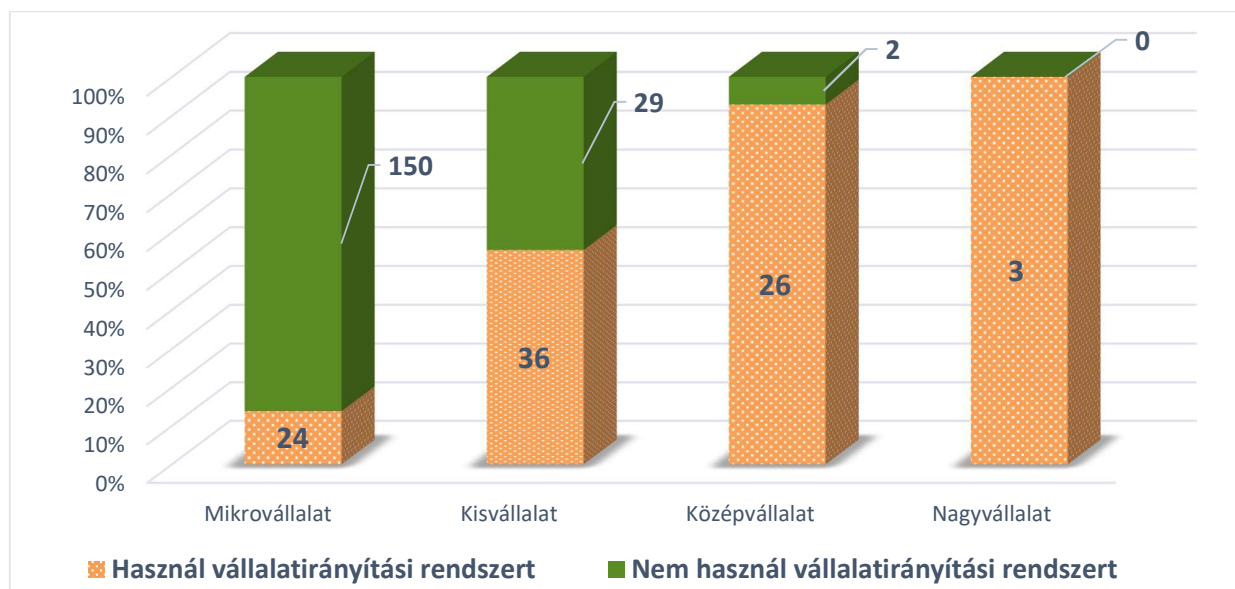
2. táblázat: Tevékenységek összevetése a számítógépes rendszer használati szokásokkal 5 %-os szignifikanciaszinten

				Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Tevékenységek összesen * Milyen típusú számítógépes információs rendszert használ a vállalkozás?: Nem használok ilyen rendszereket	Between Groups	(Combined)		226,658	1	226,658	49,839	,000
		Linear Term	Unweighted	226,658	1	226,658	49,839	,000
			Weighted	226,658	1	226,658	49,839	,000
	Within Groups			1218,808	268	4,58		
	Total			1445,467	269			

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 2. táblázat az SPSS szoftverrel végzett elemzés Anova táblája, amely mutatja a kapcsolatot a vizsgált tényezők között. A tevékenységek számát, a jellegét elemezve, az elvégzett vizsgálatokat követően a feltételezésem beigazolódott, ezekben az esetekben erős, statisztikailag is igazolható kapcsolatot mutatott ki mind a keresztábra elemzés, mind a varianciaanalízis.

H4: Abból indultam ki, hogy egy gazdálkodó szervezet, mely összetettebb tevékenységet folytat, nagyobb mérettel rendelkezik. Ezek a vállalkozások nagyobb árbevétellel, jobb gazdálkodási jellemzőkkel bírnak, mint a kisebb, kevésbé diverzifikált vállalkozások.

8. ábra: A keresztábra elemzés alapján a vállalkozások méret szerinti besorolásának összevetése a rendszerhasználattal

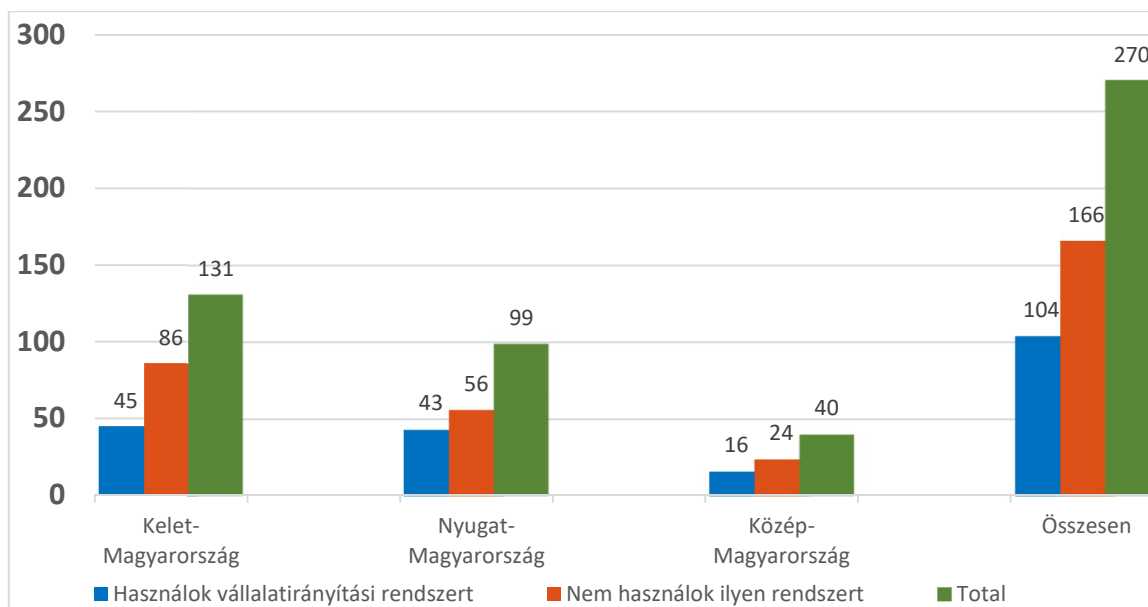
Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 8. ábra megmutatja, hogy milyen összefüggés mutatható ki a keresztábra elemzés során a vállalat törvényi besorolás alapján kialakított mérete és az integrált vállalatirányítási rendszer használata között.

A feltételezésem beigazolódott, minél nagyobb az egyes vállalkozások gazdasági eredménye (mérlegfőösszeg, éves nettó árbevétel, üzemi eredmény és ezzel összhangban a foglalkoztatotti létszám), annál biztosabb, hogy használ valamilyen integrált technológiát a napi gazdálkodásának, döntéshozatalának segítése érdekében.

A H3 és H4 hipotézisem vizsgálatának eredményei szerint egy nagyobb, összetettebb vállalkozás integrált rendszer használata, digitalizáltsága nagyobb mértékű, jobban és könnyebben alkalmazza az új technológiát. Ennek megfelelően fontos lenne a vállalkozások tevékenységének összetettségét fejleszteni, a több lábon állás minden szempontból jót tenne mind a gazdálkodó szervezetnek, mind a gazdaság egészének. Egyrészt csökkentheti a vállalkozások kiszolgáltatottságát, másrészt növelheti a rugalmasságot és az innovatív, új technológiák alkalmazásának képességét.

H5: Feltételeztem a vizsgálataim kezdetekor, hogy azon gazdálkodó szervezetek, melyek kimutathatóan fejlettebb gazdasági környezetben tevékenykednek (Nyugat-dunántúli, Közép-magyarországi régió) fejlettebbek a digitalizáció szempontjából.

9. ábra: A keresztábra elemzés alapján a vállalkozások területi besorolásának összevetése a rendszerhasználattal (db)

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 9. ábrán látható, hogy a vizsgálatok kiterjedtek a területi viszonyokra is, azaz, hogy hol helyezkedik el a vállalat az országon belül és ennek összefüggéseire mind az IKT eszközök, mind az integrált rendszer használata tekintetében. A feltételezésem nem igazolódott, eredményeim alapján nincs kapcsolat a vállalkozás digitalizáltsága és területi elhelyezkedése között.

H6: Úgy véltem, hogy az agrárvállalkozások magas állami támogatása nem ösztönzi a gazdálkodó szervezetek tulajdonosait, vezetőit a modern technológiák alkalmazására és a hatékonyság növelésre. Számításaim szerint erős összefüggés mutatható ki az elvárt állami támogatás és az integrált rendszer használatának elutasítása között. Ebből arra következtethettem, hogy egyfajta függés alakul ki az állami és EU forrásoktól, amely nem hatékony eszköz az eredményeim alapján és a szakirodalmi elemzések fényében.

10. ábra: A vállalkozás fejlesztése, a hatékonyság javítás fontosságának megítélése

Forrás: Saját kutatás, 2017.; n=270

A 10 ábrán jól látható, hogy a legtöbb válaszadó a legfontosabbnak a költségcsökkentést tartja, hiszen csaknem 71% mondta, hogy ez lenne a legfontosabb lépés a hatékonyság javítása irányába. Korunk legdinamikusabban fejlődő ágazata, az informatika és annak lehetőségeinek kihasználása 10,7%, és az internet kiaknázása is mindössze 9,9%-ot kapott. A kutatási eredményeim azonban azt mutatják, hogy a vállalkozók úgy vélik, az állami támogatás erősítése fontosabb, mint a piaci igényekhez való rugalmasabb alkalmazkodás. A kérdőívben szereplő ötfokozatú Likert skála alapján kaptam meg a válaszokat. 12 kérdésre adott választ dolgoztam fel, mivel a feltett kérdések között volt egy egyéb kategória, amire nagyon kevés válasz érkezett, így ezt nem vettem bele az elemzésbe, hogy ne torzítsa a vizsgálat eredményét. Ez a kapott halmaz nagyszámú változótérnek tekinthető, ezért adatredukciós eljáráshoz folyamodtam, amely kevesebb számú, a lényegi hatótényezőket tartalmazó változókba sűríti össze. Megvizsgáltam az adataimat KMO és Bartlett teszttel, ami eredményeként főkomponens elemzés és faktoranalízis egyaránt végezhető volt a mintán.

A faktoranalízis eredménye és a kiinduló feltételezésem alapján így egy fogalom megfogalmazására is lehetőségem nyílt, mely a **tanult gazdasági tehetetlenség** (sült galamb hatás) elnevezést kapta.

Tanult gazdasági tehetetlenségnek nevezem azt a jelenséget, amikor a gazdálkodó szervezet vezetője vagy tulajdonosa a kormányzattól, egy felsőbb hatalmi szervtől vár segítséget és támogatást ahelyett, hogy vállalkozóként viselkedne és stratégiát alkotna. Nem világítja át a vállalkozás jellemzőit, (mint a kockázatvállalási készség, racionális cselekvés,

tartalékok) és nem készít cselekvési tervet a működtetésben rejlő tartalékok kiaknázására, mellyel hatékonyabbá és magasabb profit termelésre alkalmassá tenné gazdálkodását, hanem várja a támogatást vagy a kormányzati megoldást a felmerülő problémákra.

Vizsgálataim eredményei azt mutatják, hogy a vállalkozások számára az IKT eszközök beszerzésének, alkalmazásának szempontjából fontos tényező a vezető, tulajdonos iskolai végzettsége, a szervezet diverzifikáltsága, és a szervezeti forma. Fontos tényező a vállalkozás nagysága, melyre főként az üzemi eredmény és az éves nettó árbevétel hat az integrált vállalatirányítási rendszerek használata tekintetében. Ugyanakkor kiderült, hogy statisztikailag igazolható kapcsolat nincs a vállalkozás elhelyezkedése és digitalizáltsága között.

Vizsgálati eredményeim alapján kijelenthető, hogy statisztikailag is igazolható összefüggést mutathattam ki a mezőgazdaságban lévő gazdálkodó szervezetek integrált vállalatirányítási rendszerének használata és

- a vezető vagy döntéshozó iskolai végzettsége;
- a vállalkozás diverzifikáltsága;
- a gazdálkodó szervezet fő tevékenysége;
- a vállalkozás nagysága;
- és a szervezeti forma között.

Ugyanakkor az eredmények azt mutatják, hogy olyan tényezők, mint a régió vagy kistérség fejlettsége kevésbé vannak hatással a vállalatirányítási rendszer használatára.

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

Az értekezés készítése során elvégzett elsődleges és másodlagos kutatások eredményei alapján az alábbi új vagy újszerű megállapításokat teszem.

Az új eredményeim az alábbiak:

1. Reprezentatív mintán kimutattam a szoros, pozitív összefüggést az IKT eszköz használat és a magasabb iskolai végzettség között Magyarországon, az agrárszektorban tevékenykedő kettős könyvvezetésű gazdálkodó szervezetek tulajdonosainál és vezetőinél. A szervezet vezetőjének iskolai végzettsége meghatározza a vállalkozásnál alkalmazott integrált vállalatirányítási rendszert, digitális eszközöket.
2. Szoros sztochasztikus kapcsolatot találtam reprezentatív mintán a gazdálkodó szervezet szervezeti struktúrája és a digitális technológia alkalmazása között. A kapcsolat erőteljes és pozitív, hiszen minél bonyolultabb jogi szervezettel bír a vállalkozás, annál nagyobb mértékben használ integrált rendszert a szervezet működése során.
3. Megállapítottam reprezentatív mintán, hogy pozitív összefüggés van az agrárvállalkozások diverzifikáltsága és az integrált informatikai rendszer használata között. Minél diverzifikáltabb egy szervezet tevékenységi köre annál biztosabb, hogy magasabb szervezeti szintű informatikai rendszert használ a vállalati működés során.
4. A vizsgálati eredményeim alapján, reprezentatív mintán bizonyítottam a szoros és pozitív összefüggést a vállalkozás mérete, árbevétele, mérleg szerinti eredménye, valamint az IKT eszközök használata között. Az EU-s csatlakozásunk után jogharmonizációs törvény alapján létrehozott méretkategóriákba sorolt szervezeteknél, hogy mekkora a szervezet mérete, meghatározza a szervezet integrált rendszer használatát is.
5. A kutatási eredményeim alapján új fogalmat alkottam, a **tanult gazdasági tehetetlenséget**, melyet a reprezentatív mintán kapott eredményeim és több kutató (Kállay, 2014; Csomós, 2014; Béres, 2007;) korábbi hasonló irányú vizsgálata alapján fogalmaztam meg. Sztochasztikus és pozitív kapcsolat áll fenn az állami támogatásokra váró vállalkozók kényelmes magatartása és az integrált rendszerek használatának elutasítása között. Az eredményem szélesebb körű igazolása érdekében további kutatásra és más szektorok bevonására is szükség lehet.

Újszerű eredményeim az alábbiak:

1. Vizsgáltam a kutatás során két demográfiai tényezőt, a nem és a kor összefüggését a korszerű digitális technikák alkalmazásával és azt találtam, hogy nincs statisztikailag igazolható kapcsolat a nem és a kor, illetve az integrált informatikai rendszer használata között. Eredményem újszerű, mivel más kutatóktól eltérően az agráriumban tevékenykedő vállalkozások mintáján nem találtam összefüggést az IKT eszközök használata és a tulajdonosok vagy vezetők kora és neme között.
2. A vizsgált reprezentatív mintán nem volt kimutatható pozitív kapcsolat a vállalkozás földrajzi helyzete és az új, innovatív technológia, az integrált informatikai rendszerek alkalmazása között. Ebben a tekintetben újszerű a vizsgálatom, mert korábbi régiógazdasági és kistérségi kutatások alapján feltételezhető volt a szoros és sztochasztikus kapcsolat, ami nem igazolódott a mintám alapján.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

Kutatásomban az informatikai, infokommunikációs és integrált irányítási rendszerek használatát vizsgáltam az agrárszervezetek életében. Egyértelműen kiderült a kutatásból, hogy a gazdálkodó szervezet tulajdonosának, vezetőjének személyes jellemzőinek döntő hatása van az informatikai megoldások alkalmazása, adaptálása során. Ugyanakkor a kiépített szervezet összetettsége, diverzifikáltsága és mérete szintén ezen informatikai eszközök alkalmazását teszi szükségessé. A kutatás egyik legfontosabb eredménye a vállalkozói hozzáállás jelentős változása. A tanult gazdasági tehetetlenség sokkal mélyebben gyökerezik a vállalkozói társadalom gondolkodásában, mint azt feltételezhetjük. Ennek hatásai megmutatkoznak az agrárgazdálkodók digitalizáltságban is, pedig felgyorsult világunkban minden szektorban kiemelt szerep jut a digitalizációnak. A gazdálkodók számára is létfontosságú az alkalmazkodóképesség és a rugalmasság, ami alkalmassá és képessé teszi őket a fennmaradásra, a teljesítményük fokozására, képességeik kiaknázására. Ugyanakkor sajnálatosnak tartom a tendenciát, ami a rugalmas és bátor vállalkozókból a támogatásoktól függő és abból élő vállalkozásokat faragott. Fontos lenne ezen változtatni, mert versenyképtelen, fejlődésképtelen és alkalmazkodni képtelen vállalkozókkal nem lehet dinamikus, rugalmas és magas hozzáadott értéket adó szektort építeni.

Véleményem szerint a vállalkozók motiválása, a több lábon állás lehetőségének és tendenciájának kialakítására törekvés lehetne a vállalkozás és az állam közös célkitűzése. Az agrárszervezetek sem fogják tudni kikerülni a digitalizációt, mely egyre nagyobb teret fog követelni magának a vállalkozások életében. Ugyanakkor területi és tevékenység alapon egyaránt reprezentatív mintából dolgoztam, ami statisztikailag is fontos eredményt jelent a szektor szereplői és a kormányzati szereplők számára egyaránt. Úgy vélem, a feladat adott: fejleszteni a készségeket, képességeket, az adaptációs kompetenciákat, valamint a technológiai tényezőket. Fontos lenne több módon segíteni minden korosztályt (nem feltétlenül dotációval) a technológia, a digitális eszközök alkalmazási készségének erősítésében. Kiemelem ebben a folyamatban az oktatás fontosságát, melyet a felsőoktatási intézményekkel szoros együttműködésben lehetne megvalósítani. A szaktanácsadási rendszer sem tudja ellensúlyozni a képzettség területén felmerülő hiányosságokat, ami hosszú távon feszültségekhez vezethet a szektoron belül is. Úgy vélem, hogy kutatási területem tágítására még van lehetőség. Amellett, hogy szükséges lenne átvilágítani az

egyéni vállalkozói és őstermelői réteget, ki lehetne terjeszteni más szektorokra is a vizsgálatot, hiszen nemzetgazdasági érdek a hatékony és eredményes, a digitális világban eligazodó vállalkozói réteg kialakítása és megerősítése.

Több megoldási javaslat felmerülhet ebben az esetben. Például a szervezetek között egy laza, a nyugat-európaihoz hasonló együttműködés, hasonlóan egy értékesítési szövetkezethez, ahol a közös beszerzéssel megvásárolt integrált rendszert több vállalkozás is használja, egymás adatait nem látnák, mégis élvezhetnék a digitális előnyöket, együttműködhetnének és jóval olcsóbban juthatnának hozzá a modern technikai vívmányokhoz, hamarabb és rugalmasabban adaptálhatnák az újdonságokat. Ez főként a mikro- és kisvállalkozások számára lenne kedvező megoldás, akik jelenleg is a legkiszolgáltatottabbak a szektorban. Fontos szempont lehet ugyanakkor, hogy segítheti a támogatásoktól való függetlenség kialakítását is ez a megoldás. A mezőgazdasági és informatikai szakemberek integrátorként összefogva összeállíthatnának egy választható informatikai rendszerpalettát, melyből a gazdálkodó szervezetek választhatnának szükségleteiknek megfelelően. A közös rendszerhasználat előnyei a költséghatékonyság mellett a naprakész rendszer és a digitális biztonság lennének.

A mezőgazdaság kifehéredésében a következők fognak fontos szerepet játszani a következő években, ami elképzelhetetlen vállalatirányítási rendszerek és jelentősebb digitalizáció nélkül:

- Az agráriumban jelenleg erőforrás „pazarlás” zajlik, mely mind az input, mind az output oldalon megjelenik. Az input oldalon erre a legjobb példa az üzemanyag felhasználás, ami, ha csak a precíziós művelés bevezetését tekintjük, akkor is 10-20 százalékos megtakarítást eredményezhet a gazdálkodó szervezetnél. Az integrált, ellenőrzött és informatikai háttérrel megalapozott gazdaság esetében a teljes inputanyag felhasználás 5-10 százalékos csökkenésének lehetősége jelentős gazdasági potenciált jelent egy gazdálkodó, sőt az egész nemzetgazdaság esetében. Output oldalon jelenleg nem érdekeltek a gazdálkodók a bevezetésben, de ez a támogatási rendszer jelentős változása esetén felértékelődik és félő, hogy esetleg akkor már, mint lemaradó vállalkozás késve, jelentős gazdasági hátránnyal fogja csak tudni alkalmazni az információtechnológiát a gazdaságában.

- A mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozások tulajdonosi körében csökkenés várható, ami azt jelenti, hogy egy-egy tulajdonos több céget fog irányítani vagy felügyelni. Amennyiben nő az egy tulajdonoshoz köthető cégek száma, akkor mindenképpen szükséges a gazdálkodás során keletkezett adatok elektronikus nyilvántartása és annak egy vállalatirányítási rendszerben való felhasználása. Ezek a rendszerek a vezető számára gyorsan, hely függetlenül tudnak információt szolgáltatni a döntésekhez, és használatukkal kiszűrhetők és minimalizálhatók a termelési veszteségek. A szakmai adatok közös és anonim rendelkezésre bocsátása esetén, a szoftvert fejlesztő cég újabb származtatott információkat tud biztosítani a felhasználók részére. Például: helyspecifikus fajta ajánlás, tápanyag gazdálkodási javaslat, talajművelési rendszer javaslat stb. A cégek száma várhatóan nem fog csökkenni, mert a csökkenő területalapú támogatás és a földhasználattal kapcsolatos szabályok miatt, aki nagyobb területen gazdálkodik annak több vállalkozásban érdemes a tevékenységét végezni. Amennyiben nem a tulajdonos végzi az ellenőrzési (felügyeleti) folyamatot, távolról ez a legjobban használható módszer, a termelési folyamatok kontrolálására és a döntéshozáshoz szükséges információk biztosítására.
- A családi gazdaságok esetében a jelenlegi támogatási és jövedelmezőségi szint mellett és a tulajdonosok vagy vezetők szakmai képzettsége miatt ezeknek a megoldásoknak nagyon lassú terjedése várható. A támogatások csökkenése, az alacsonyabb jövedelem termelés és a szemlélet váltás hatására fog végbe menni a jelentősebb IKT használat az egyéni gazdaságok, családi gazdaságok és őstermelők között.
- Az állattenyésztés kiváló példa az automatizálás és digitalizáció előnyeire, mert egy szarvasmarha telepen ma meg tudják mondani, hogy az adott tehén mennyi takarmányt eszik naponta, hányat lépett, mikor volt az utolsó ivarzása, hányszor ellett, mennyi tejet ad naponta, mennyi volt az anya élet és laktációs teljesítménye, a lányai mennyi tejet adnak és a testvérei milyen tejtermelő képességűek. Ahol azon múlik a gazdaság léte, hogy hol mennyit képes a szervezet még megtakarítani, vagy melyik ráfordítással lehet jövedelmet termelni, ott minden lehetőséget felfognak a vállalkozás jövedelemtermelő képességének fenntartásához.

- Ma a szántóföldi növénytermesztésben tábla szinten nem tudják bemutatni a ráfordítás, termés és jövedelem viszonyokat. Nincsenek a használt gépekről csak számviteli nyilvántartások. Az erőgépeknél még vannak időszakos karbantartások, de munkagépek többségéről nem tudnak semmit, sokszor azt sem, hogy telepen belül hol van. A gépeket, akkor javítják, amikor elromlik, de hogy ez az olcsóbb vagy a tervszerű karbantartás, arról nincsenek gazdasági számítások. Ezen a téren hatalmas a fejlődési potenciál, de amíg a fent említettek nem okoznak anyagi problémát, addig csak egy szűk réteg ismeri fel és aknázza ki az ebben rejlő lehetőségeket.

A mezőgazdasági vállalkozások esetében mindig nagy dilemma, hogy kevés és speciális tevékenység vagy sok lábon állás jellemezze őket. Ennek eldöntése nem egyszerű feladat. A javaslatom a tevékenység diverzifikálása, amit két részre osztanék szét. Az egyik, hogy a jelenleg is diverzifikáltabb vállalkozások hatékonysága fejleszthető az IKT és vállalatirányítási rendszerek használatával. A vezető és a tulajdonos jobban és gyorsabban képes átlátni a munkafolyamatokat, könnyebben elemezhetőek a pénzügyi mutatók és szűrhetőek ki az esetleges problémák. A másik vetület: a jelenleg kevésbé vagy nem diverzifikált mezőgazdasági vállalkozások tevékenység bővítésére lehetőséget ad a vállalatirányítási rendszerek használata. A vezető több termelési folyamatot képes egyszerre átlátni és felügyelni, melyekben jól mérhető azok eredménye és szükség esetén lehetőség van a gyors beavatkozásra. A tevékenység bővítésből az adott kistérség is profitálhat, mert új munkahelyek jönnek létre és ez lehetőséget biztosíthat a fiatal korosztály részbeni helyben tartására, esetleg visszacsábítására.

Kutatási eredményeim több szinten hasznosulhatnak: egyrészt segíthetik az agrárvállalkozói réteg attitűdjének és személyes jellemzőinek kihasználásával a megfelelő digitális stratégia kialakítását a szektorban. Emellett támogatják az ágazat döntéshozóit, hogy milyen módon lehetne segíteni, motiválni a vállalkozókat és tulajdonosokat a hatékonyabb, eredményesebb informatikai eszközhasználatban, a jelenkor és a jövő fejlesztéseinek a fenntartható agrárium kialakítása érdekében. Ezzel párhuzamosan erősíteni kellene a vállalkozások több lábon állását az agrárgazdaságban, és törekedni kellene az ágazat fehérítésére is, hogy hosszú távon növelhesse az eredmény-orientáltabb és hatékonyságra törekvő gazdálkodás kialakítását.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Béres A.: A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében a KKV-k számára megítélt technológiafejlesztési támogatásoknak a vállalkozások beruházásaira és növekedésére gyakorolt hatásának elemzése (GVOP 2.1.1). Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, 2008. november.
2. Csomós T. (2014): Információs rendszerek alkalmazásának korlátai és lehetőségei az Észak-Magyarországi régió mezőgazdasági termelőinek körében; Gödöllő; Doktori értekezés
3. Gábor A. és mtsai (2007): Üzleti informatika, Aula Kiadó Kft., Budapest;
4. Hunyadi L. - Vita L. (2008): Statisztika I-II.; Aula Kiadó Kft., Budapesti Corvinus Egyetem
5. Kállay L. (2014): Államai támogatások és gazdasági teljesítmény; Támogatás-túladagolás a magyar gazdaságfejlesztésben? Közgazdasági Szemle LXI. évf., 2014. március (279—298. o.

Nyilvántartási szám: DEENK/80/2019.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szabóné Berta Olga

Neptun kód: F96884

Doktori Iskola: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10036108

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (7)

1. **Szabóné Berta, O.:** A digitalizáció szerepe és jelentősége a modern mezőgazdasági vállalkozásoknál egy kutatás tükrében.
Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 13 (1-2), 55-66, 2018. ISSN: 1788-7593.
2. **Szabóné Berta, O.:** Információs technológiák használata a magyar mezőgazdasági vállalkozások menedzsmentjében: avagy egy digitális agrárgazdasági kutatás eredményei.
Gazdálkodás. 62 (4), 337-352, 2018. ISSN: 0046-5518.
3. **Szabóné Berta, O.:** Magyar mezőgazdasági vállalkozások informatikai menedzselése: avagy egy agrárgazdasági kutatás eredményei = IT management of agricultural enterprises in Hungary: the results of a research in agrarian economy.
Köztes Európa. 9 (1-2), 125-135, 2017. ISSN: 2064-437X.
4. **Szabóné Berta, O.:** Challenges of a Questionnaire Survey on Hungarian Agricultural Information Systems by companies.
The International Journal of Business and Management Research. 7 (1), 9-18, 2014. ISSN: 1938-0429.
DOI: <http://dx.doi.org/ISSN: 1938-0429>
5. **Szabóné Berta, O.:** Vizsgálati kihívások egy mezőgazdasági informatikai kérdőíves kutatás során.
Társadalomkutatás. 32 (4), 402-414, 2014. ISSN: 0231-2522.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/Tarskut.32.2014.4.8>
6. **Szabóné Berta, O.:** A pályázati rendszer nehézségei AVOP nézőpontból.
Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények. 3 (1), 167-178, 2011. ISSN: 2061-3156.
7. **Szabóné Berta, O.:** Kettős könyvvezetésű mezőgazdasági vállalkozások körében végzett PhD kutatás metodikai kérdései.
Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények. 3 (2), 59-67, 2011. ISSN: 2061-3156.

Konferenciaközlemények (18)

8. **Szabóné Berta, O.:** A digitalizáció szerepe egy magyar agrárgazdasági kérdőíves kutatás tükrében = The role of digitization in the light of a questionnaire survey on Hungarian agriculture.
In: 70 évesen, 40 éve a felsőoktatás szolgálatában : ünnepi konferenciakötet Dr. Galó Miklós tiszteletére, Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 88-94, 2018. ISBN: 9786155545887
9. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** A digitalizáció szerepe és jelentősége a magyar agrárvállalkozásoknál.
In: XVI. Nemzetközi Tudományos Napok : előadások és poszterek összefoglalói. Szerk.: Dinya László, Csernák József, EKE Líceum Kiadó, Gyöngyös, 234, 2018. ISBN: 9786155621741
10. **Szabóné Berta, O.:** Die Rolle und die Bedeutung der Digitalisierung im Spiegel einer Ungarischen Agrarwirtschaftlichen Forschung mit Fragebogen.
In: Előadások és poszterek összefoglalói. Szerk.: Dinya László, Csernák József, Eszterházy Károly Egyetem, Gyöngyös, 235, 2018. ISBN: 9786155621741
11. **Szabóné Berta, O.:** A digitalizáció szerepe és lehetőségei a modern mezőgazdasági vállalkozásoknál egy kérdőíves kutatás tükrében.
In: Műszaki, technológiai és gazdasági kihívások a 21. században : program és absztrakt kötet. Szerk.: Pappné Sziládi Katalin, Kovács Klaudia, Szegedi Tudományegyetem Mérnöki Kar, Szeged, E49, 2017. ISBN: 9789633065693
12. **Szabóné Berta, O.:** Digitization in the agrarian sector: development trends in the light of a questionnaire survey.
In: ICUBERD : book of papers. Eds.: Doris Györkö, Vivien Kleschné Csapi, Zsolt Bedő, University of Pécs, Pécs, 255-269, 2017. ISBN: 9789634292128
13. **Szabóné Berta, O.:** Vállalatinformatikai rendszerek használata az agráriumban egy kérdőíves kutatás tükrében.
In: OGIK'2017 Országos Gazdaságinformatikai Konferencia : az előadások összefoglalói. Szerk.: Bacsárdi László, Bencsik Gergely, Pödör Zoltán, Alexander Alapítvány a Jövő Értelmiségéért, Sopron, 100, 2017. ISBN: 9786150004648
14. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** Mezőgazdasági vállalkozások informatikai helyzete és szokásai.
In: A magyar gazdaság és társadalom a 21. század globalizálódó világában 1. kötet / szerk. Árpási Zoltán, Bodnár Gábor, Gurzó Imre, Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar, Békéscsaba, 237-242, 2016. ISBN: 9789632695693
15. **Szabóné Berta, O.:** Kettős könyvvezetésű mezőgazdasági vállalkozások körében végzett kérdőíves kutatás tapasztalatai.
In: Innovatív információtechnológiák az agrárgazdaságban : konferencia kiadvány. Szerk.: Herdon Miklós, Szilágyi Róbert, MAGISZ, Debrecen, 143-150, 2012. ISBN: 9786155094088

16. **Szabóné Berta, O.:** Mezőgazdasági vállalkozások komplex vizsgálata kérdőíves kutatás alapján.
In: XVIII. Ifjúsági Tudományos Fórum / Pannon Egyetem Georgikon Kar, Pannon Egyetem
Georgikon Kar, Keszthely, , 2012. ISBN: 9789639639454
17. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** Csatlakozás után - pályázati rendszer AVOP nézőpontból.
In: A IV. Nyíregyházi Doktorandusz (Phd/DLA) Konferencia Kiadványa. Szerk.: Semsei Imre,
Mikóné Márton Julianna, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 127-133, 2011. ISBN:
9789633181744
18. **Szabóné Berta, O.:** Mezőgazdasági vállalkozások körében végzett PhD-kutatások metodikai
kérdései.
In: OGIK'2011 Országos Gazdaságinformatikai Konferencia. Szerk.: Németh Anikó, [s.n.],
[Győr], 44-45, 2011.
19. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** A SAPARD és az AVOP program informatikai beruházásai.
In: Versenyképes mezőgazdaság konferencia kiadványa / szerk. Szabó Béla, Varga Csaba,
Bessenyei, Nyíregyháza, 181-184, 2007. ISBN: 9789637336805
20. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** Informatical investments of SAPARD and AVOP programmes.
Scientific Bulletin Series C. 21, 51-56, 2007. ISSN: 1224-3264.
21. **Szabóné Berta, O., Szabó, M.:** Internet in agriculture.
In: 5th International Conference of PhD Students. Economics 2, Miskolci Egyetemi Kiadó,
Miskolc, 327-334, 2005. ISBN: 9636616779
22. **Szabóné Berta, O.:** The importance / the possibilities of the use of computer information systems
in agriculture.
In: 4th International Conference of PhD Students. Economics II.. Eds.: Lehoczky László,
Kalmár László, Miskolci Egyetem, Miskolc, 347-352, 2003. ISBN: 9636615853
23. **Szabóné Berta, O.:** Examination of the connection between Management Information System
and Controlling.
In: 3rd International Conference of PhD Students, University of Miskolc, Miskolc, 319-324,
2001. ISBN: 9636614806
24. **Szabóné Berta, O.:** The Importance of the Management Information System in the Company.
Scientific Bulletin Series C. 15 (1), 277-279, 2001. ISSN: 1224-3264.
25. **Szabóné Berta, O.:** A vezetői információs rendszer jelentősége a vállalkozások működésében.
In: Inventárium : Pályamotiváció kutatás pályaképvizsgálat a Nyíregyházi Főiskola
Művelődéstudományi és Felnőttképzési Tanszékén, Nyíregyházi Főiskola Gazdasági és
Társadalomtud. Kara, Nyíregyháza, 45-48, 2000. ISBN: 363938514X

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (3)

26. Szerk. **Szabóné Berta, O.**: Oktatási segédlet. Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, 42 p., 2018.
ISBN: 9786155545955
27. **Szabóné Berta, O.**, Szabó, M., Szénás, I.: A vidékfejlesztési program keretében kiírt pályázatok vizsgálata és tapasztalatai.
Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények. 4 (2), 175-184, 2012. ISSN: 2061-3156.
28. **Szabóné Berta, O.**: Tanulóévek: a pályázók gyakorlati tapasztalatai a SAPARD programról.
Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények. : 2 (2), 79-91, 2010. ISSN: 2061-3156.

Konferenciaközlemények (5)

29. Szabó, M., **Szabóné Berta, O.**: VP program pályázati tapasztalatai avagy egy "siker" történet tanulságai.
In: Őshonos- és tájfajták - ökotermékek - egészséges táplálkozás - vidékfejlesztés,
Nyíregyházi Egyetem Műszaki És Agrártudományi Intézet, Nyíregyháza, 507-514, 2018.
ISBN: 9786155545900
30. **Szabóné Berta, O.**, Szabó, M., Szénás, I.: Félidő után: ÚMVP-EMVA tapasztalatok avagy egyet előre egyet hátra.
In: Útkeresés és növekedés, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest, 105, 2011.
31. **Szabóné Berta, O.**, Szabó, M., Szénás, I.: Félidő után: ÚMVP-EMVA tapasztalatok avagy egyet előre egyet hátra.
EU working papers. 14 (4), 55-66, 2011. ISSN: 1418-6241.
32. Szabó, M., **Szabóné Berta, O.**: Az AVOP program tapasztalatai egy építési beruházás alapján.
In: Versenyképes mezőgazdaság konferencia kiadványa : Előadások összefoglalói. Szerk.: Szabó Béla, Varga Csaba, Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 201-204, 2007.
ISBN: 9789637336805
33. Szabó, M., **Szabóné Berta, O.**: A SAPARD pályázatok buktatói és sajátosságai.
In: VII. RODOSZ Konferencia. Szerk.: Fazekas Orsolya, [s.n.], Kolozsvár, 138, 2006.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományos ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2019.03.20.